

El veritable origen de la diada de Sant Jordi que cap IA no et sabrà explicar

Autor: Xavier Vinaixa Rosselló
Data de publicació: 29-04-2026

Com els llibreters de vell ens salven (una vegada més) d'un relat oficial buit i d'un futur tecnològic sense passat.

Us deixo aquest vídeo en el qual baso aquest post. És llarg, però val la pena. És en Marçal Font Espí, poeta, professor universitari i un dels millors llibreters de vell que tenim, explicant una recerca que ens hauria de fer replantejar la nostra devoció cega per la pantalla. En Marçal no ha fet servir cap prompt ni cap motor de cerca d'última generació. Ha baixat al fang o, millor dit, a la pols dels llibres oblidats, per desmuntar el relat que ens hem empassat durant dècades sobre la nostra festa més gran.

L'arqueologia contra el relat oficial

Sempre ens han venut que la Diada de Sant Jordi, tal com la coneixem, és una construcció gairebé perfecta sorgida del decret de Primo de Rivera el 1926 o de l'impuls de l'Exposició Internacional del 1929. Ens agrada aquesta versió, perquè és neta, institucional i fàcil d'explicar en una viquipèdia. Però la realitat que en Marçal ha desenterrat és molt més orgànica, popular i, sincerament, molt més interessant.

A través de premsa antiga que no ha vist mai un escàner, ha demostrat que la tradició s'arrela en la connexió mediterrània entre les festes religioses i el comerç. Ja al segle XIV, al voltant de la capella de Sant Jordi, a Barcelona, s'hi feien fires. Inicialment, hi venien de tot: llaminadures, joguines, eines... Però van ser els "encantistes" o quincallaires del segle XIX els qui van començar a introduir-hi la literatura popular, venent romanços i auques a una classe obrera

---

que aprenia a llegir al carrer. La fira va ser la primera via d'alfabetització real.

A mitjan segle XIX, amb l'arribada de la Renaixença, la fira es transforma i el llibre es consolida com a eix central, popularitzant autors com Pitarra. La festa era tan viva que ni tan sols els intents de desnaturalitzar-la ho van aconseguir. Quan la dictadura de Primo de Rivera va intentar imposar un "Día del Libro Español" a l'octubre, la perseverança d'editors, llibreters i ciutadans va ser clau. L'any 1930 van aconseguir traslladar i consolidar la diada literària al 23 d'abril, fusionant-la per sempre amb la festa del patró de Catalunya.

El perill de la ceguesa digital

Aquí és on la recerca d'en Marçal es contraposa obertament amb el món de la intel·ligència artificial que tant ens fascina. Tenim la temptació de creure que si una cosa no és a la xarxa, senzillament no existeix. Estem alimentant els grans models de llenguatge amb una dieta exclusiva de dades digitalitzades, i això està creant una de "matèria fosca" de la història: tot el que és en paper, en arxius locals o en col·leccions privades està quedant fora del mapa cognitiu de les màquines. Quan preguntes a una IA sobre l'origen de Sant Jordi, et llançarà la resposta estàndard: la institucional. No et parlarà del Diario de Euterpe ni dels retalls de resistència del diari El Diluvio (1904), defensant els llibreters de vell contra les prohibicions de fer fires al carrer.

Si la IA només s'alimenta del que ja és digital, estem condemnant el nostre passat a una amnèsia selectiva. La màquina no és neutra: és un mirall del que hem decidit escanejar. Si no digitalitzem les fonts primàries com les que en Marçal ens ensenya, estem deixant que l'algorisme inventi una realitat simplificada i, sovint, errònia.

Dades amb ànima: el paper d'Europa

Davant d'aquesta situació, no podem competir amb els gegants tecnològics en volum de servidors, però sí que podem liderar en profunditat. Europa té una oportunitat per no ser un simple consumidor de tecnologia externa, sinó el custodi de la qualitat de les dades. El nostre gran actiu no és el codi, és l'arxiu. Ja tenim exemples en aquesta direcció. De fet, en Marçal ha fet servir l'ARCA (Arxiu de Revistes Catalanes Antiques) per localitzar algunes de les capçaleres històriques de les quals ens parla, demostrant que la tecnologia ben utilitzada serveix per preservar la memòria, no per substituir-la. Però necessitem anar molt més enllà. No es tracta simplement d'acumular PDFs en un museu virtual. Cal digitalitzar amb sentit i indexar amb criteris científics. Si no classifiquem bé les dades, la màquina tampoc les sabrà llegir. Només així podrem injectar tota aquesta complexitat en els sistemes que governaran el coneixement futur. La imatge de Sant Jordi matant el drac de l'analfabetisme a la portada de L'Esquella de la Torratxa del 1928 no és només un dibuix bonic: és una dada d'alt valor que explica qui som.

Salvar la font per salvar el futur

Veure aquests documents ens recorda que la veritat té textura. Hi ha una resistència literària que es palpa visualment en les edicions del Don Quixot de la Manxa en català (1929-1930) impulsades per la família López com a protesta, o en els llibres prohibits que els llibreters de vell amagaven i salvaven durant la postguerra.

Si el futur de la IA s'ha de construir sobre la informació, hem de decidir si volem un futur basat en el soroll de l'opinió present o en la solidesa de la font històrica. Sense digitalització no hi ha memòria, i sense memòria, la intel·ligència artificial no és més que un lloro molt sofisticat que ens repeteix les mentides que ens hem volgut creure. Anem a la font, encara que haguem de treure-li la pols.

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:

https://xaviviro.substack.com/p/el-veritable-origen-de-la-diada-de?utm_source=post-email-title&publication_id=4999508&post_id=193862960&utm_campaign=email-post-title&isFreemail=true&r=2n0kjn&triedRedirect=true&utm_medium=email